

KAS EESTILE ON VAJA VÄLISINVESTEERINGUID?

KAS VÄLISINVESTORITELE ON VAJA EESTIT?

Urmas Varblane

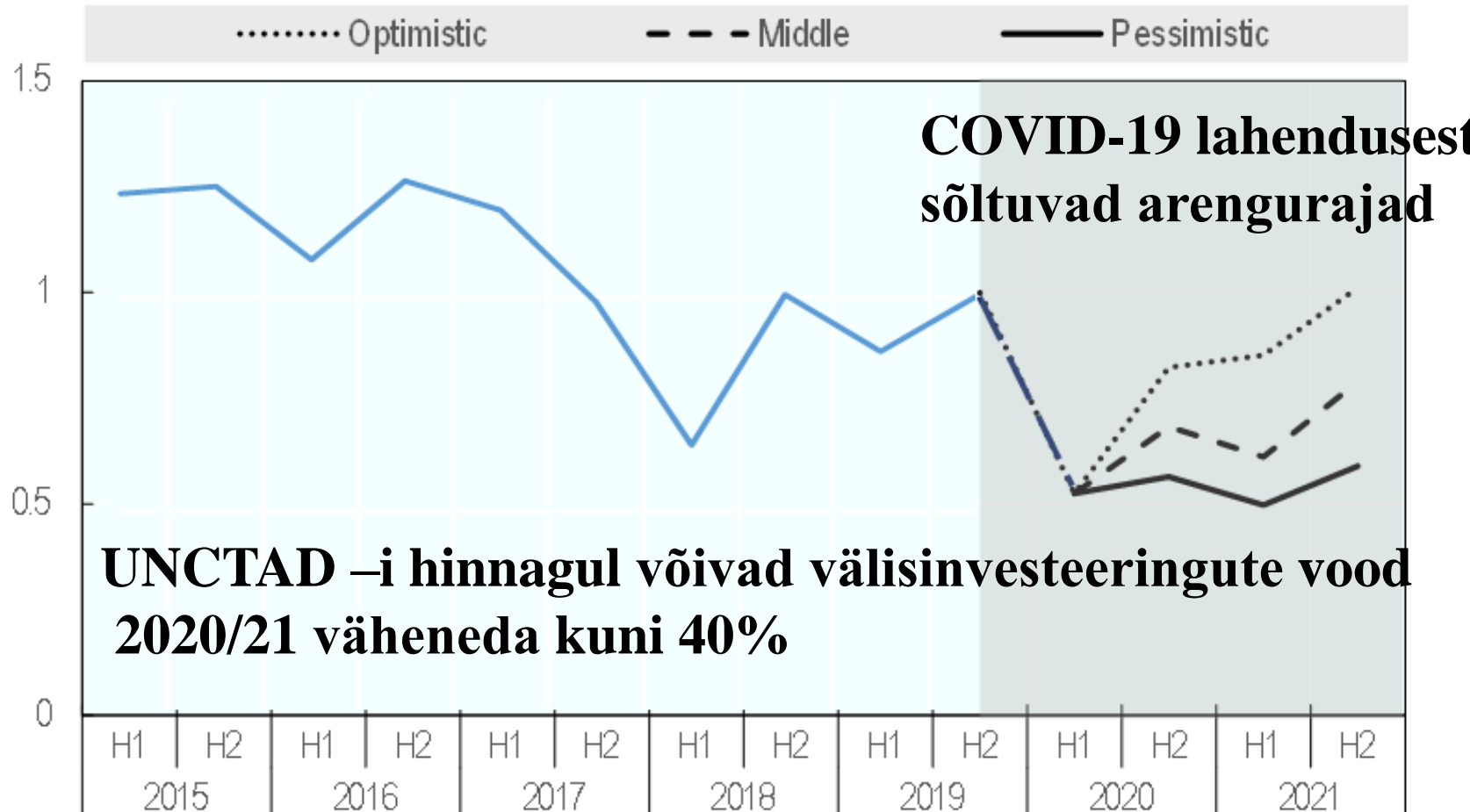
26.08.2020

**TEISTMOODI
PALDISKI 2020**

Investeeringiskonverents

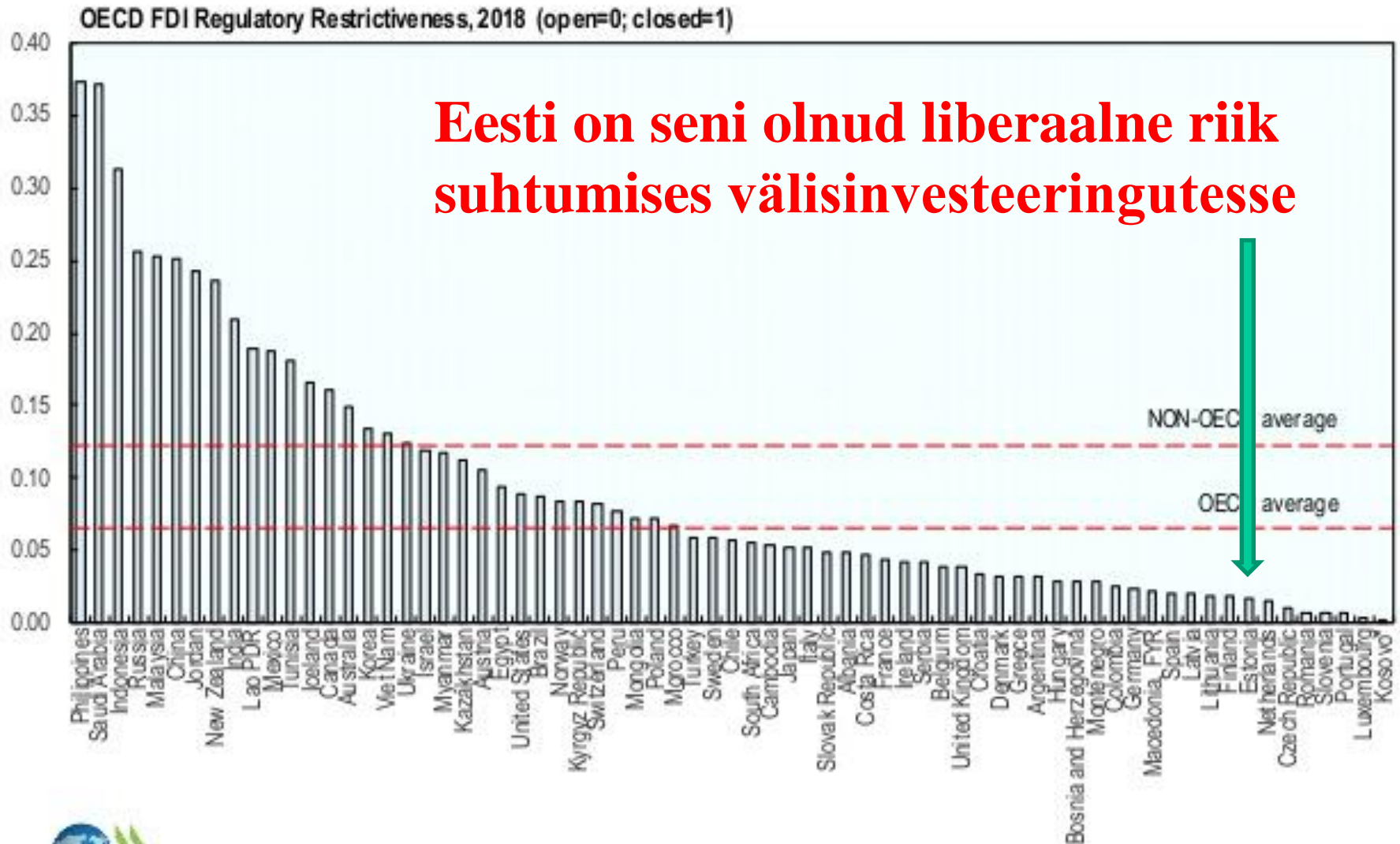
Millised on edasised väljavaated otsestele välisinvesteeringutele?

Projections of FDI flows through the end of 2021, H2 2019=1

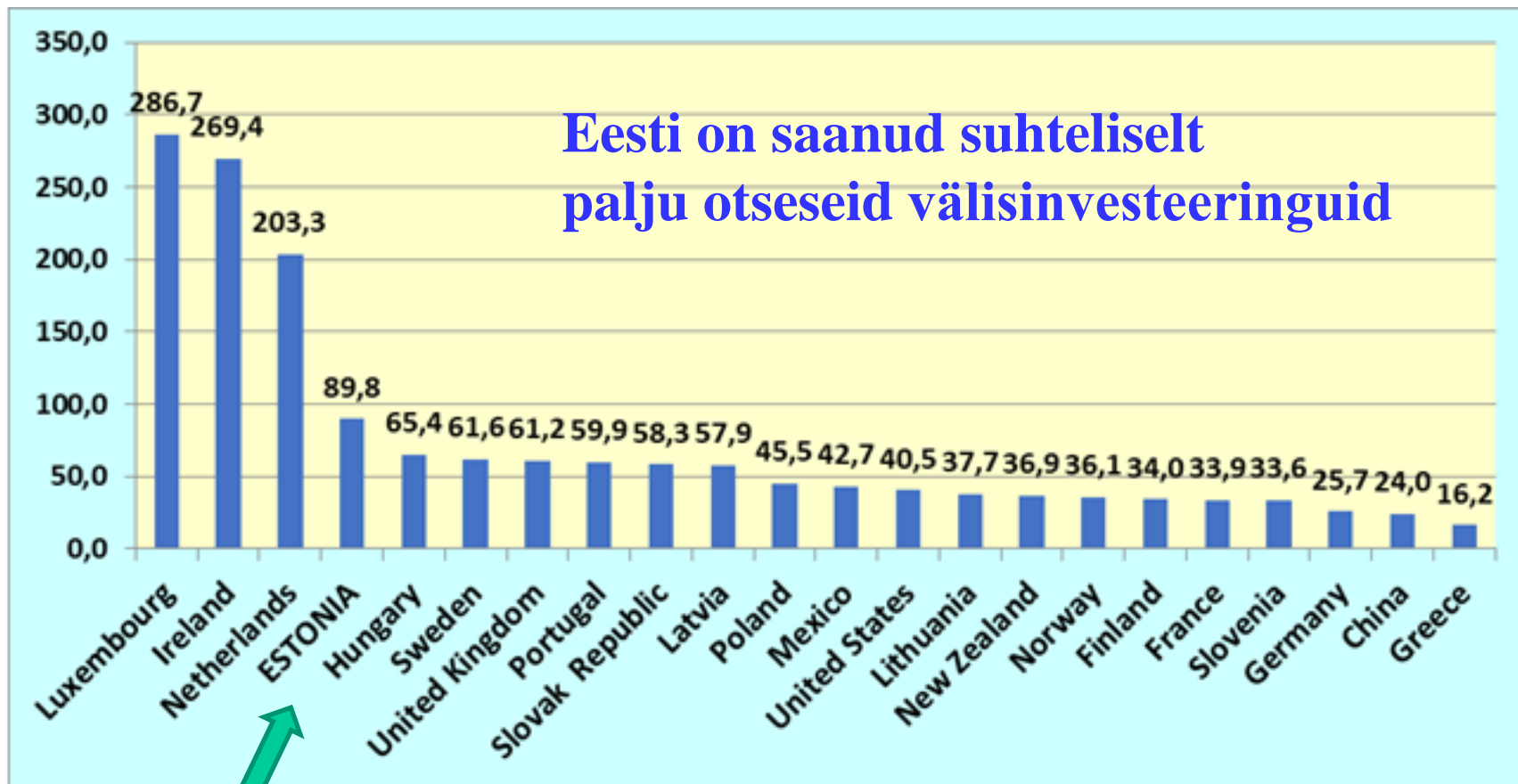

FDI Restrictiveness Index, 2018

Eesti on seni olnud liberaalne riik suhtumises välisinvesteeringutesse

Riikide järjestus riiki saabunud investeringute suhte alusel sisemajanduse kogutoodangusse (protsentides) 2017.a seisuga

Eesti majanduses tervikuna annavad välisomandis ettevõtted 2017.a 44% käibest, 37% tööhõivest ja 56 % ekspordist

Välisosalusega ettevõtluse osatähtsuse muutumine Eesti töötlevas tööstuses 1996-2017 (%)

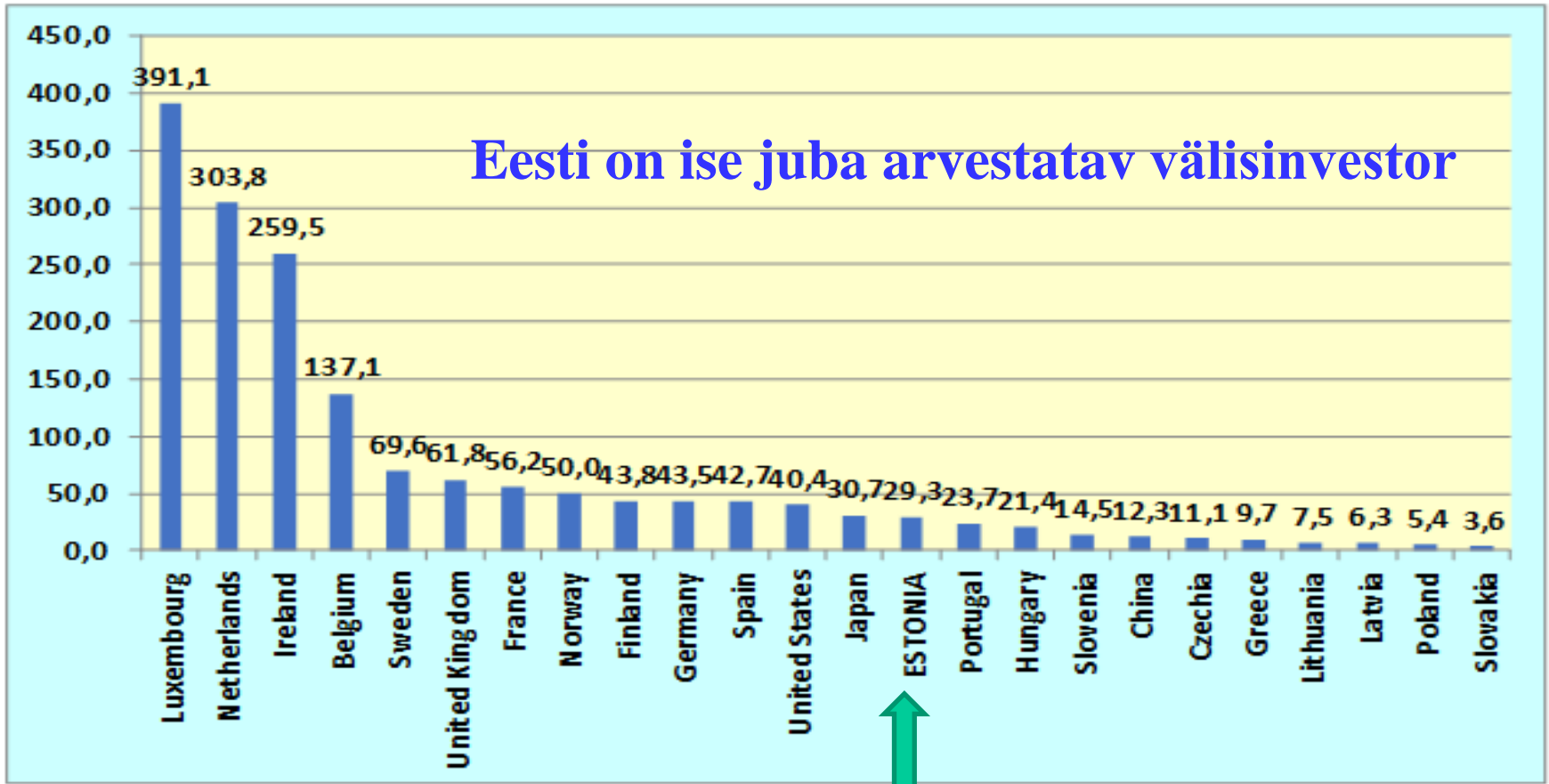
Tööstusharud	Töötajate arvus (%)			Käibes (%)			Ekspordis (%)		
	1996	2007	2017	1996	2007	2017	1996	2007	2017
Toiduainetööstus	11	37	40	20	47	52	19	51	63
Tekstiilitööstus	59	63	51	78	64	70	72	76	76
Rõivatööstus	13	31	40	11	40	49	9	58	55
Puidutööstus	10	27	37	12	39	40	14	48	43
Paberitööstus	54	74		63	88		82	98	
Trükitööstus	6	21	12	10	25	13	9	21	12
Keemia- ja põlevkivitööstus	16		72	37		52	51		48
Kummi- ja plastitööstus	16	36	64	28	42	61	35	64	73
Ehitusmaterjalitööstus	31	41	42	54	62	55	91	85	53
Metallitööstus	6	16	22	6	31	27	8	48	34
Masinaehitus	7	35	52	17	43	51	28	61	54
Elektroonika- ja optikatööstus	21	76	95	45	75	98	49	84	99
Transpordivahendite tööstus	16	44	58	11	42	74	11	53	78
Mööblitööstus	11	29	31	18	33	33	26	53	40
Muud	2	26	62	4	17	71	4	21	76

Eesti ettevõtjad on samuti välisinvestorid

Nt. Krimelte ekspordib enam kui 60 riiki ja toodab neljas riigis

Riikide järjestus väljaspoole tehtud investeeringute suhte alusel sisemajanduse kogutoodangusse (protsentides) 2017.a seisuga

Välisinvesteeringute kasulikkus sihtriigi seisukohalt

- **ressursside, tehnoloogia ja teadmuse
sissevooluna;**
- **maksebilansi tasakaalustajana;**
- **kaubavahetuse loojana;**
- **konkurentsi elavdajana**

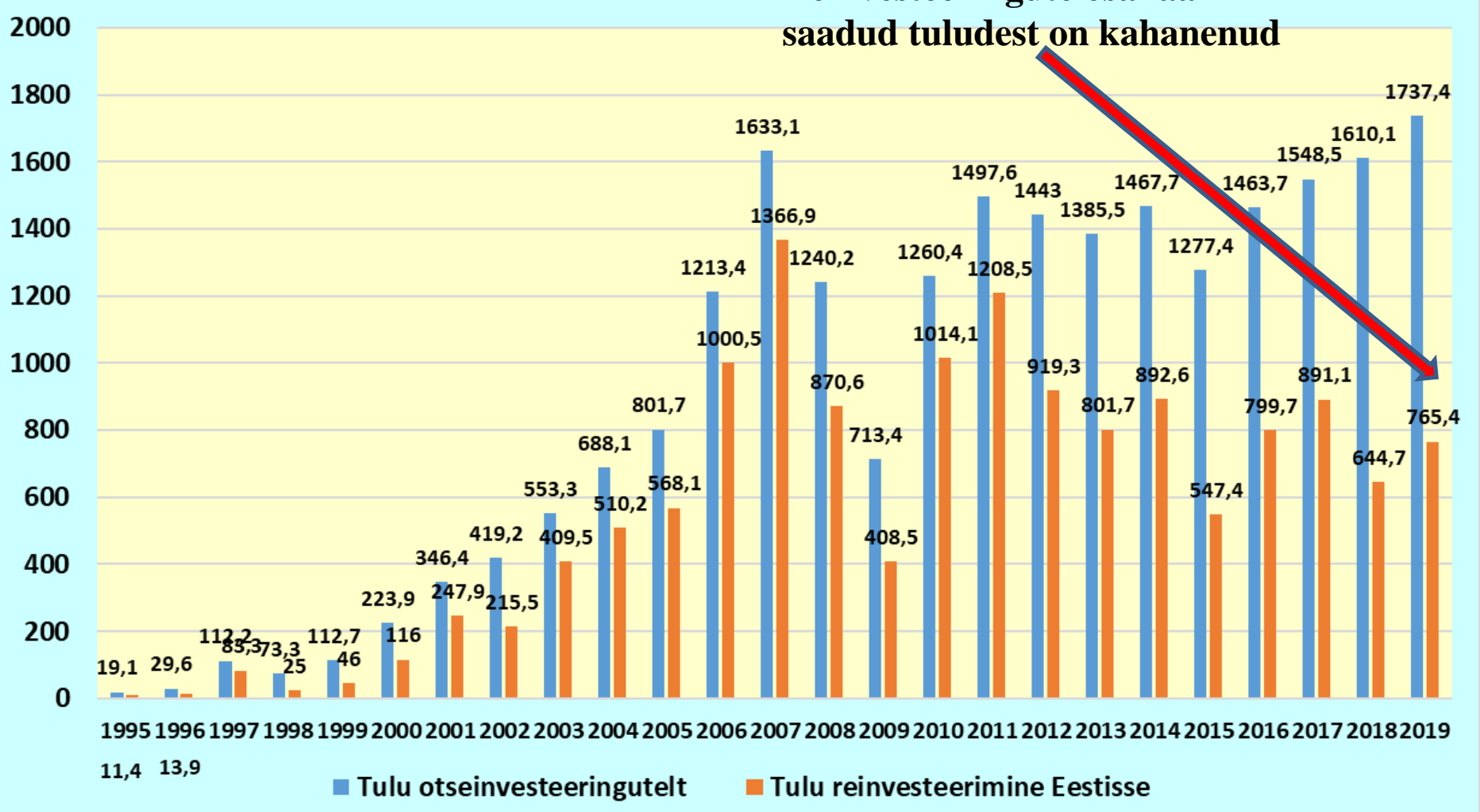
Kaudsete ehk *spillover*-efektide peamised kanalid

- *demonstratsiooniefekt*: kohalikud ettevõtjad imiteerivad MNE tootmisprotsesse ja tööviise;
- *väljaõppeefekt*: töötajate liikumine MNE tütarettevõttest tööle teistesse ettevõtetesse;
- *konkurentsiefekt*: MNE tütarettevõtte konkurents sunnib kohalikke tootjaid konkurentsisis püsimiseks võtma kasutusele uusi tehnoloogiaid ja tööviise (**OVI positiivne mõju**); samas võib kohalik ettevõtte kaotada oma turuosa uuele konkurendile (**OVI negatiivne mõju**);
- *ekspordiefekt*: kohalikud tootjad omandavad MNE tütarettevõtetelt eksportimisalaseid teadmisi

Kas investorid investeerivad teenitud raha tagasi Eestisse?

Välisinvestorite tulu otseinvesteeringutelt Eestis ja selle reinvesteeringud Eestisse 1995-2019 (milj. EUR aastas)

Reinvesteeringute osakaal
saadud tuludest on kahanenud

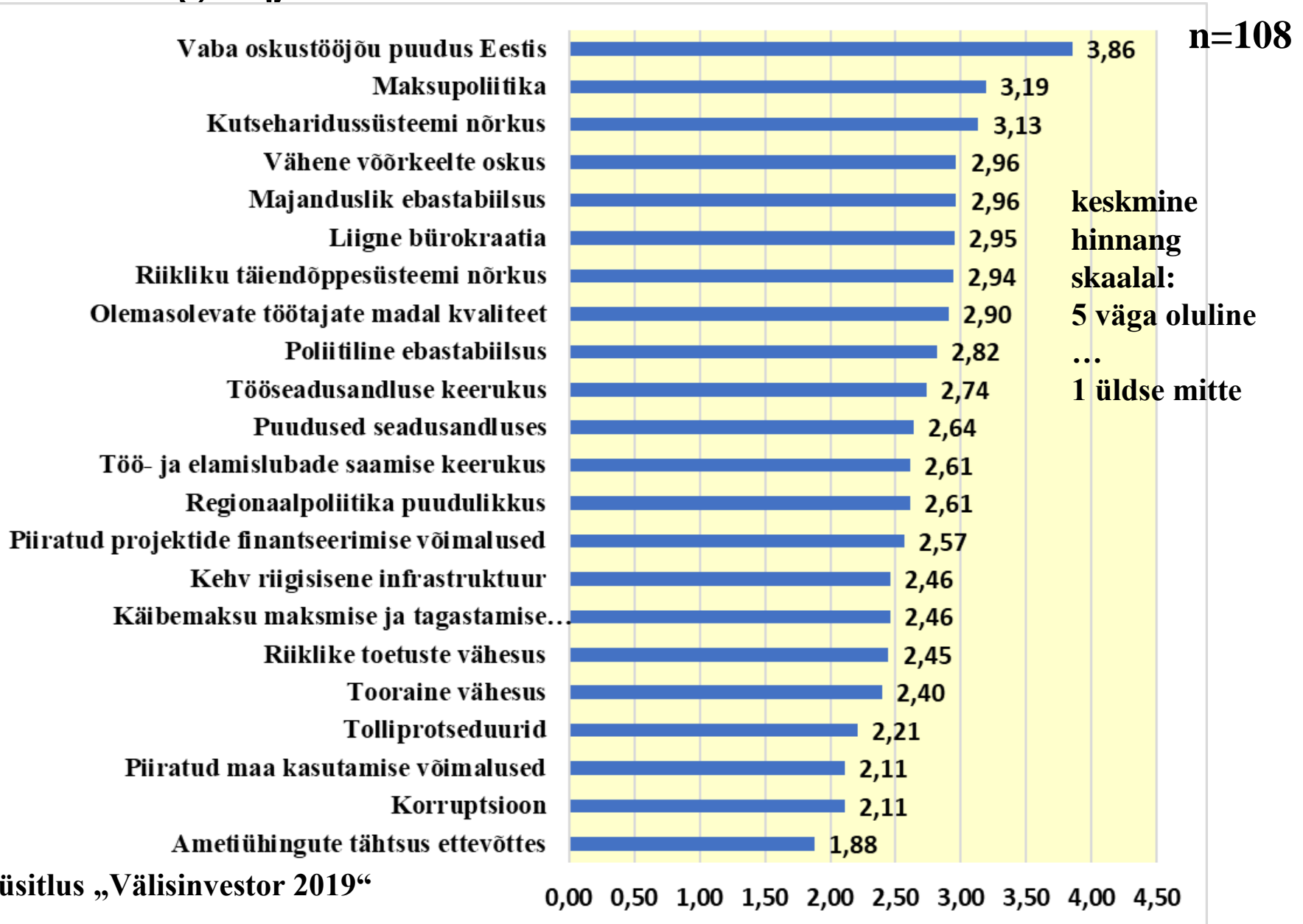

Kui rahul on välisinvestrid Eetisse tehtud investeeringuga?

	Vastanud ettevõtteid	osakaal vastanutest (%)
Väga rahul	27	33,3
Pigem rahul	43	53,1
Neutraalne	5	6,2
Pigem ei ole rahul	5	6,2
Pole üldse rahul	1	1,2

Küsitlus „Välisinvestor 2019“

Millised probleemid takistavad Teie ettevõtte arengut ja/või ettevõtte edasist laienemist Eestis?

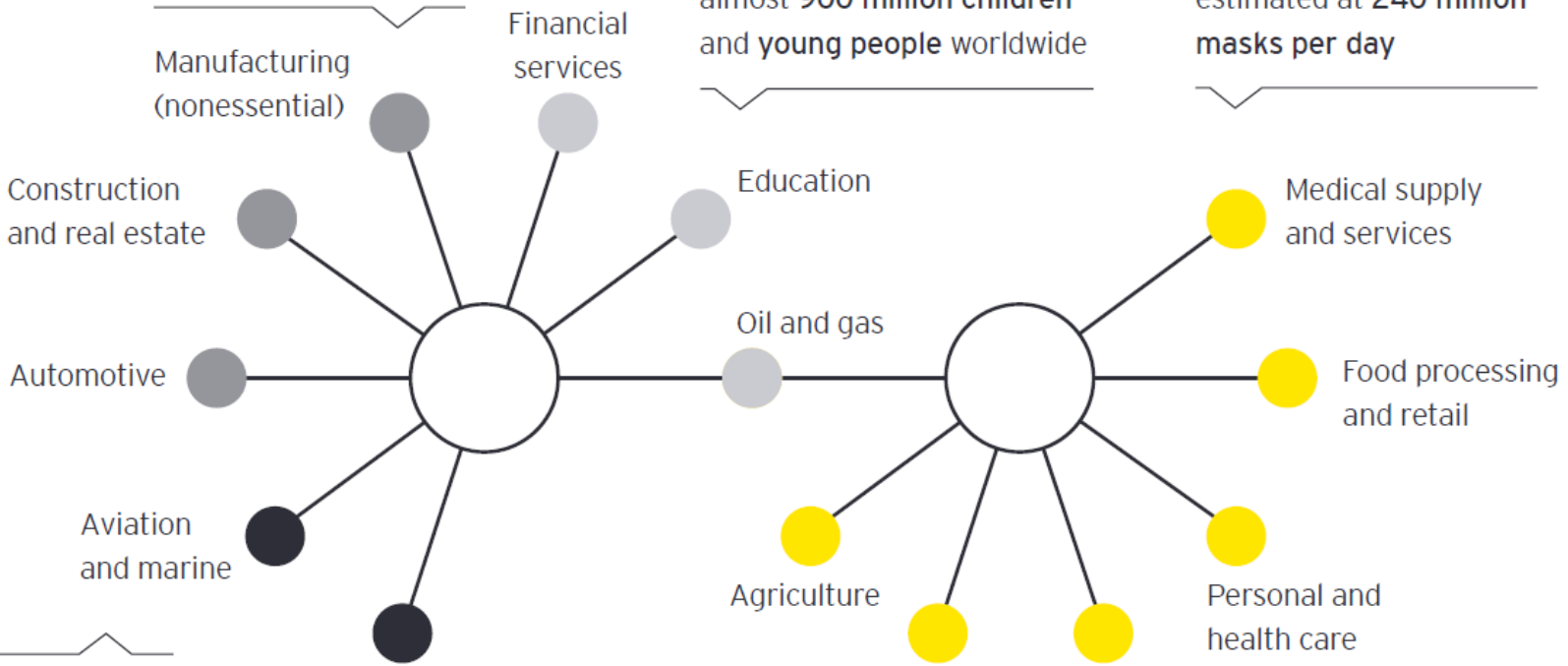

Millistesse valdkondadesse investeerimist COVID-19 enim mõjutab

Global luxury industry
expected to lose nearly
US\$600 million

School closures affect
almost **900 million children**
and **young people** worldwide

In the middle of the crisis,
Chinese demand was
estimated at **240 million**
masks per day

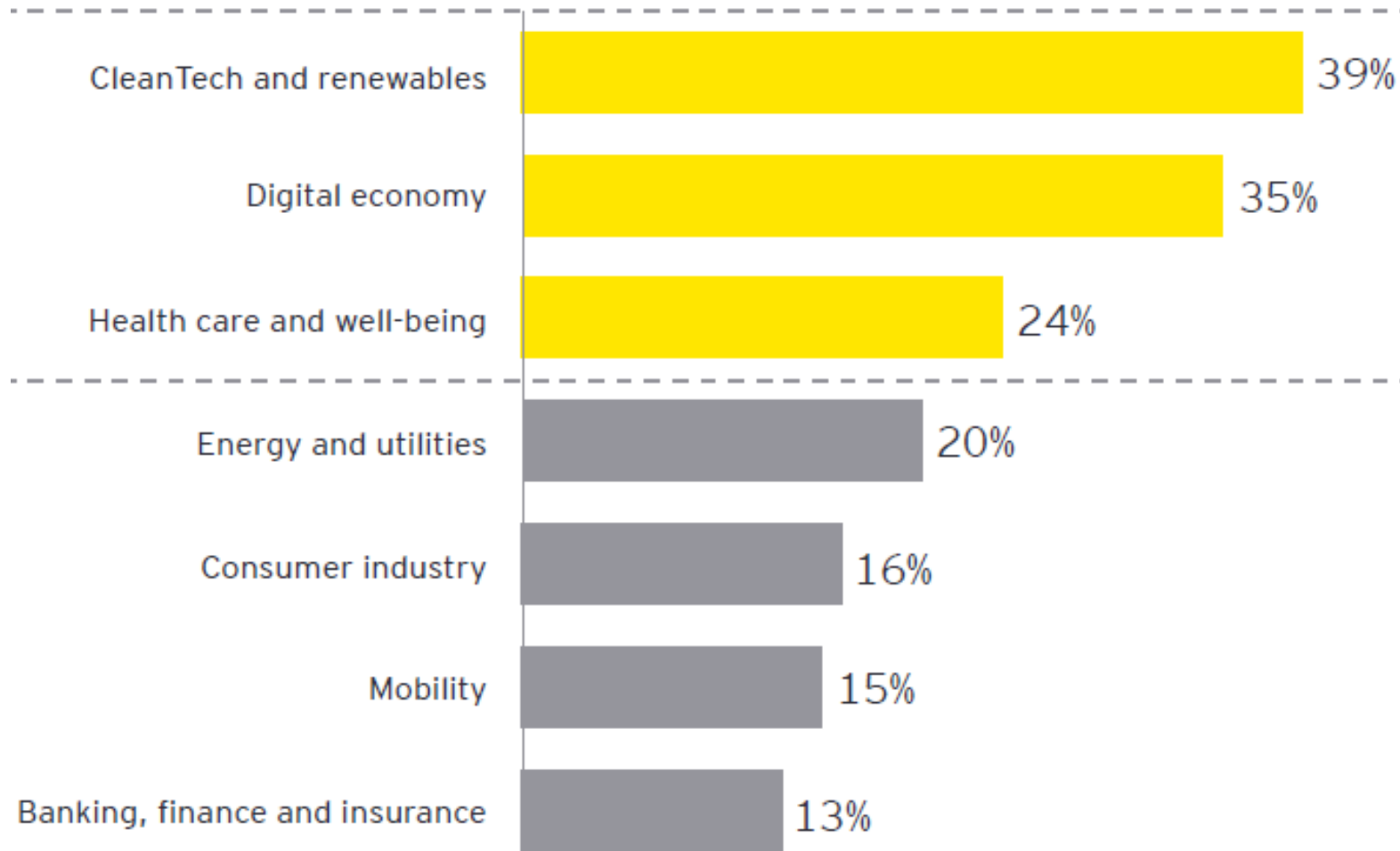
Potential loss between
US\$88 billion and
US\$116 billion in
operating revenue
for airlines worldwide

75 million jobs at risk
across the world

Amazon has hired
175,000 more people
worldwide since mid-March

■ Most impacted ■ Less impacted

Millised majandusharud on tulevased Euroopa majanduskasvu vedurid? (protsent vastanutest)

COVID-19 ja otsesed välisinvesteeringud

- **Uue teadmuse otsimise suunatud OVI** (nt. tervishoid, infotehnoloogia) **võib pikemas plaanis kasvada**
- Energia nõudluse järsk vähenemine **mõjub negatiivselt ressurssidele orienteeritud OVI-le**
- **Tulevikutrendid efektiivsusele suunatud OVI-le väga erinevad**
 - Üks rühm hargmaised ettevõtteid võivad hakata ümber mõtlema oma geograafilist ja sektoraalselt paiknemist ja **lühendada oma tarneahelaid**
 - Teine rühm hargmaiseid ettevõtteid soovivad oma tarneahelaid tugevdada olemaks valmis tulevasteks piirkondlikeks shokkideks. Tulemuseks **investeeringute vähendamine ühes piirkonnas ja suurendamine teises**
 - Lisaks **kaubandussuhete pingestumine maailmamajanduses sunnib ettevõtteid oma väärtusahelaid üle vaatama**
 - Seega **võib reshoring olla COVID-19 järel kasutusel, kuid pikemas vaates jääb offshoring ikkagi atraktiivseks hargmaistele ettevõtetele**

Mis muutub majanduses pärast kriisi?

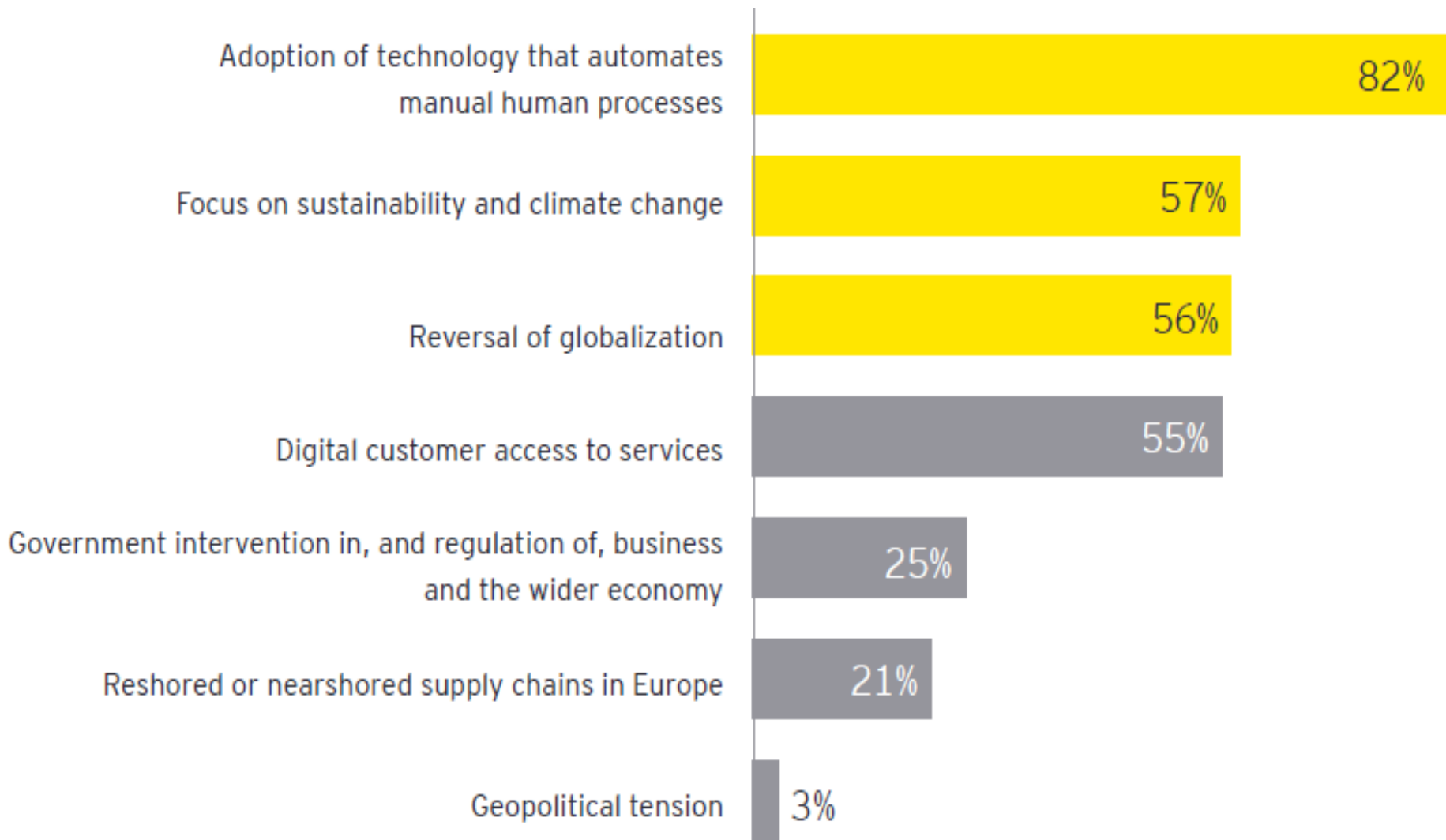
a) RAHVUSVAHELISEL TASANDIL

- **Hiina suurendab enda rolli** maailmamajanduses (eriti *soft power*)
- Ülemaailmsed **väärtusahelad muutuvad regionaalsemateks**
- **Tehnoloogiline lahkukasvamine** Lääs vs Ida süveneb
- Süveneb **oht** tulevaseks **inflatsiooniks**
- **Struktuurimuutused** – e-kaubanduse uus kasv, strateegilised töötleva tööstuse harud Läänes kasvavad

b) EESTI ETTEVÕTLUSE JAOKS

- **Uued võimalused regionaalsemates väärtusahelates**
 - A. Nearshoring** – otsitakse partnerid lähedamatest riikidest
 - B. Reshoring** – tuuakse osa ettevõtteid Hiinast tagasi või suur osa tegevusest
- **E-lahenduste müük** (ka riigi tasandil lahendusi oleks vaja müüa)

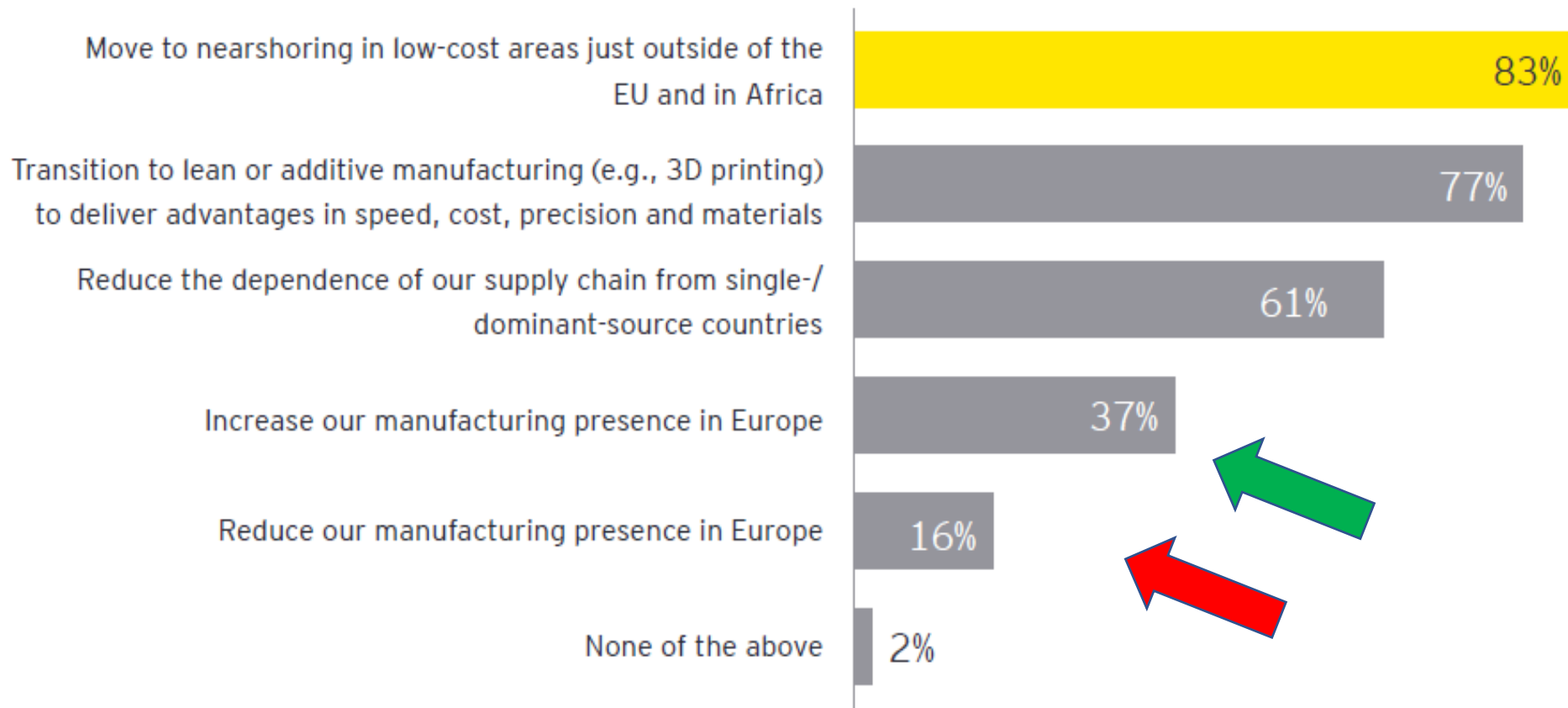
Millised arengusuunad tugevnevad COVID-19 järgselt (Ernst & Youngi küsitlusest mais 2020)

Millised on põhilised strateegiad Eestis asuvates välisosalusega ettevõtetes konkurentsivõime säilitamiseks

- 1) Automatiseerimine, digitaliseerimine** – igal moel töötajate asendamine seadmetega (nt. TOFTAN 2 tehases on vahetuses töö 7 inimest)
- 2) Toodangu struktuuri muutmine** – odvamate tootekategooriate vahetamine kallimate vastu (nt. Stoneridge tegevus Suurbritanniast ja Rootsist töö neile ja Eestis varem tehtud töö Suzhou tehasesse Hiinas).
- 3) Paindlikkus, lühikesed partiid, kvaliteet, sage ja täpne tarne otse tarbijale** – nt. Ionix kaablikomplektid Rolls Royce lennukimootoritele
- 4) Põhimõtteliselt uute tootmistehnoloogiate rakendamine** – nt. Linda Nekari Isomix tehnoloogia – kiirendas kääritamisprotsessi ca 8 korda

Kuidas te kohandate oma strateegiat COVID-19 tingimustes?

Soovitused soodsa investeerimiskliima loomiseks ja säilitamiseks (küsitluse „Nutikad välisinvesteeringus 2019“ alusel)

- 1) stabiilse makromajandusliku keskkonna loomine ja hoidmine;** vältida järske pöördeid riigi poliitikates ja strateegiates ja teha rohkem pikaajalisi plaane

„olla rohkem maailmale avatud, teha vähem populistlikku „poliitilist showd“ nt. seoses välistööjõuga ja e-valimistega ja pensionireformiga, aga ka Soomesse suhtumisega“

- 2) investorid ootavad valitsuselt esmajoones liberaalse majanduspoliitika järgimist -** lihtsustada kolmandate riikide tööjõu kasutamist nii palganõuete kui kvootide leevendamise kaudu *s.h. lihtsustada ka välistööjõu pereliikmete Eestisse toomise reegleid*

- 3) Säilitada võimalikult lihtne maksusüsteem**

lihtsustada ja/või vähendada tööjõu maksustamist (nt. muuta praegust tulumaksusüsteemi varasemaga sarnasemaks, kehtestada sotsiaalmaksu lagi või vähendada sotsiaalmaksu ja tervisekindlustusmaksu riigis ajutiselt viibivatele välistöötajatele), vähendada erisoodustusmaksu nt. optsioonidelt või töötajate tervise- ja transpordikuludelt

4) Katsed mõjutada välisinvestorite otsuseid ainult maksusoodustustega ei ole piisavad. Maksusoodustused toimivad vaid koos teiste teguritega, mis muudavad piirkonna atraktiivseks

5) Tööjõu puudus ja tööjõu kvaliteet- investeringud inimvarasse on olulised

- *õpetada välja tootmisinsenere, muid tootmisvaldkonna spetsialiste ja logistikuid*
- *suurendada IT hariduse finantseerimist, vaja on rohkem ja paremaid lõpetajaid*
- *õpetada rohkem andmetöötlust ning pigem õpetada programmidest üldisemalt aru saamist*
- *parandada ettevõtlusharidust ja muude spetsialistide ettevalmistust (et neil oleks rohkem praktilisi oskusi), nt. tuua ülikoolidesse rohkem praktikuid oma kogemusi jagama*
- *õpetada (kutse)koolides paremini tööohutust ja keskkonnakaitset*

6) Tõhusam, vähem bürokraatlik riik

- *vähendada bürokraatiat igasuguste lubade menetlemisel, sh. seoses välistööjõuga;*
- *lühendada keskkonnamõjude hindamiseks ja kaevandamislubade saamiseks kuluvat aega;*
- *vähendada bürokraatiat riigihangetel*
- *vähendada bürokraatiat teadusasutuste ja ettevõtete vahelise koostöö finantseerimisel*

- 7) Eesti on arengutasemel, kus algab **valikuline lähenemine välisinvestoritesse**. Kuid Eesti poolne investoritesse valikuline suhtumine **eeldab, et Eestil on pakkuda haritud ja sobivat tööjõudu erinevatel tasanditel** – tippjuhtidest kuni oskustööliseni (*lisaks veel keeleoskus ja võime kiiresti ümber õppida*).
- 8) Väga tähtis on arendada Eestis tegutsevate ettevõtete juhtide võimekusi. **Eestis asuvate allüksuste juhtide teadmiste ja ka motivatsiooni tasemest oleneb suures osas, kas Eestisse tuuakse toodete ja teenuste arendustööd emaettevõttest.**

LÜHIKOKKUVÕTE

- Maailmamajanduses on suured muutused välisinvesteeringute voogudes – **ebakindlus sunnib oma tarneahelaid üle vaatama**
- **Eesti on olnud Kesk- Ida Euroopa riikide hulgas edukas välisinvesteeringute kaasamisel**
- **Hakkame järjest enam ise ka investeerima välismaale**
- Eesti kulutaseme tõus on survestanud välisinvestoreid muutustele (innovatsioonidele)
- **COVID-19 kriis leevendab ajutiselt kulude kasvu survet**
- **Siiski vajame uusi investeeringuid**, mis edukad ka kõrgemal kulude tasemel – ärimudelid toetuvad enam teadmusele
- **Eeldab vastava tööjõu olemasolu** – survestab haridussüsteemi, kuid vajalik ka juurdepääs sobivale võimekale välistööjõule
- **Taristu arendamine on hügieenitingimus**, mida tuleb teha pidevalt